

Isa ýer ýüzüne inse...

Category: Filosofiýa, Kitapcy

написано kitapcy | 23 января, 2025

Isa ýer ýüzüne inse... ISA ÝER ÝÜZÜNE INSE...

F.Dostoýewskiniň iň soňky ýazan «Doganlar Karamazowlar» romanynyň iň täsin bölümi «Beýik inkwizisiýa» bolsa gerek. Bu bölümde ynanç eksplutasiýasy we din ýoýulmalary juda gowy suratlandyrylypdyr, muny okan ýaş-ýeleň okyjylar «näme üçin bu ýazgyda aýdylanlar hiç üýtgänokka» diýen pikiri etmekleri mümkin. Awtor Hezreti Isany (a.s) ýer ýüzüne inderýär, emma, isleseňiz, sizem hyýalyňyzda Hezreti Isanyň (a.s) deregne Hezreti Muhammedi (s.a.w) goýup okap bilersiňiz, hiç şübham ýok: yslamyň statusly wekilleri romandaky Kardinaly küýsetmese gerek. Hatda “sen dini bileňok, bize tabyn bol” diýmäge het edip, onuň aňyny bulaşdyrmaga synanyşjaklaram az bolmazmyka diýän. Geleliň hekaýamyza:

XVI asyr. Inkwizisiýanyň möwç alan ýyllary. Hezreti Isa (a.s) Ispaniýanyň Sewilýa diýen ýerine inýär. Adamlar ony derrew tanaýar. Görkezýän san-sajaksyz mugjyzalaryndan ötri adamlar onuň aýagyna ýykylýar. Gojalşan, sokur kör adamyň gözünü açýar, ýaňy ölen gyz çagany direldýär. Şoň üçin pygamberiň daşyna toplanan adamlaryň sany-da barha artmak bilen bolýar. Emma bolup-geçýänleri uzakdan synlap duran Kardinalyň muňa gahary gelýär. Şoň üçinem ol nökerlerine buýruk berip, Isany tussag etdirýär. Çünki Isa dowam edip gelýän düzgüni bulaşdyrýar we endige öwrülip giden nogsanlyklaryň kökünü yraýar. Isa saklananda, onuň töweregine üýşen mähelläniň özüni alyp barşy şobada üýtgeýär! Olaryň barsy şobada “bir bitewi barlyk kimin inkwizitoryň önünde ýer bagyrtlaýarlar.”

■ **MUGJYZA, SYR WE AWTORITARIZMIŇ GÜÝJI**

Isa zyndana atylýar. Mundan soňky bolup geçen dialoglarda adamyň, belki-de, iň erkin bolmaly ýerinde nähili mallaşdyrylýandygy we aňynyň nähili ýesir alynýandygy suratlandyrylýar. Dostoýewskiý “Adam Hudaýdan zyýada mugjyzalar gözleýär” diýýär.

Kardinal Isanyň ýatan zyndanyna gelip, oňa: “Bize täzedan habar berjek zadyň adamlaryň ynanç erkinligine zeled berýär!” diýip, ony geplemäge goýmaýar. Kardinal Injilden şeýtanyň Isa Mesihe garşy gidýän ýerini gozgaýar we okamaga başlaýar:

Birinjisinde, şeýtan pygambere ýerde ýatan daşlary görkezip, olary çörege öwürmegi ündeýär. Isa muny ret edýär we ytagatyň mugjyza arkaly däl-de, köňülden çykýandygyny aýdýar. Ynanç çörek bilen satyn alyp bolmaýar.

Ikinjisinde, Isany buthananyň iň belent ýerine çykarýar we oňa: «şu taýdan aşak bök, Hudaýyň ogly bolýan bolsaň, perişdeler seni gorar» diýýär, Isa “Hudaýy synajak bolma!” diýýär-de, şu ýerde-de mugjyza görkezmekden ýüz öwürýär.

Üçünjisinde bolsa, şeýtan oňa: «Maňa sežde et, bütin dünýäniň patyşalygy we elpe-şelpeligi seňki bolsun» diýýär. Isa näletsiňen şeýtana diňe Hudaýyň önünde sežde etjekdigini aýdyp, ýer ýüzüniň patyşalygyndan ýüz öwürýär.

Dostoýewskiniň pikiriçe bu üç pozisiýa Hudaý bilen adamyň özara gatnaşygynda erkin eradanyň ähmiýetini aýdyň ýüze çykarýar. Hezreti Isa (r.a) ruhy erkinligiň tarapyny tutupdyr. Inkwizisiýaçy muny zyýanly hasaplaýar. Erkin düşünje we onuň orta atýan soraglary adamy betbagt edýär, aýratynam onuň “garynja sürüleri” diýýän adamlary dolandyrylmaga degişlidir. Galyberse-de, Kardinalyň Isa pygambere “Biz erkinligi seniň adyňdan soňlandyrdyk” diýmegi, ýeke jümlede ähli dinleriň prinsipini açyp görkezýär.

■ DİNLERIŇ PARADOKSY

Ine, şu ýagdaý din bilen ahlagyň özara gatnaşygynda diniň gulçulyk ahlagyny nähili ýagdaýda gurandygyny, şol ahlagyň diniň gözbaşyndan uzak awtoritarizm bilen utgaşykly nädip ösendigini aýdyň görkezýär.

Adamlaryň ýörän ýoly bilen Hudaýyň talap edýänleriniň arasyndaky tapawutlylyk – adamlaryň ýörän ýolunyň peýdasyna bolan üýtgeşmeleri döredipdir. Bu üýtgeşmeleriň binagärleri dini guramaçylykly gurluşa öwren we ony awtoritar forma hökmünde ulanýanlardyr. Gynansak-da, bu ýagdaý hemme dinde birmeňzeş görnüşde gaýtalanýar.

Aýşe SUJU.

«SÖZCÜ» gazetini, 30.11.2020 ý.

Terjime eden: Guwanç MÄMILIÝEW. Filosofiýa